

Platform Oogstbare landschappen

Workshop **Beleid ontmoet praktijk: afvalstof of grondstof?**

13 december 2018 - OVAM, Mechelen

Verslaggeving

programma

9.30u	Welkom en introductie (<i>Platform Oogstbare Landschappen</i>)
9.40u	Toelichting wetgevend kader afvalstof/grondstof (OVAM)
10u	Case 'Gebruik natuurmaaisel als grondstof voor industrie' <i>Willy Verbeke (Natuurinvest) in dialoog met OVAM & publiek</i>
10.45u	Case 'Hout uit landschap als grondstof: natuurbeheersplan als een basisvoorwaarde' <i>Marian Gerard (Provincie Antwerpen) in dialoog met OVAM, ANB & publiek</i>
11.30u	Pauze
11.40u	Case 'Composteren van bedrijfseigen/bedrijfsvreemde reststromen uit het landschap' <i>Jan Geuns (De Winning vzw) in dialoog met OVAM & publiek</i>
12.10u	Case 'Japanse duizendknoop: van invasief naar decoratief!' <i>Natalie Devriendt (Pro Natura vzw) in dialoog met OVAM & publiek</i>
12.40u	Conclusies (<i>OVAM ism Platform Oogstbare Landschappen</i>)

1. Toelichting wetgevend kader afvalstof/grondstof – Nico Vanaken (OVAM)

De context en het denkkader dat OVAM hanteert bij de beoordeling van de diverse cases, worden toegelicht. De hoofddoelstelling van de gehanteerde regelgeving is het sluiten van materialenkringen waarbij het van belang is om:

- het juiste materiaal voor de juiste toepassing in te zetten en
- het globale gebruik van grondstoffen te beperken en
- geen ongunstige effecten op milieu en gezondheid te creëren.

Om deze doelstellingen te realiseren wordt o.a. gebruik gemaakt van het instrument grondstofverklaring.

Het VLAREMA (uitvoeringsbesluit) voorziet in concrete uitvoering van de algemene doelstellingen van het Materialendecreet. Artikels 36 en 37 zijn hierbij van groot belang. Beide artikelen bevatten criteria waar de materiaalstromen moeten aan getoetst worden om eventueel over te gaan tot een einde afvalstatuut en een grondstofverklaring af te leveren voor een specifieke stroom die bedoeld is voor een specifieke toepassing van een specifiek iemand/bedrijf.

Enkele handvaten om te oordelen wanneer een materiaal een afvalstof dan wel een grondstof is, worden samengebracht in een schema (zie bijlage 1).

Belangrijke conclusie is dat elk ingediend dossier maatwerk is en dat het zelden een zwart/wit verhaal is. Het is dan ook in ieders belang om tijdig contact op te nemen met de OVAM om indien nodig het dossier in detail toe te lichten en te bespreken met het oog op een onderbouwde beslissing.

Specifieke vragen n.a.v. de toelichting van Nico Vanaken:

- Is het mogelijk om houtsnippers te gebruiken op akkers als bodemverbeteraar ?

Dit wordt onderzocht in een aantal projecten zoals 'Koester de koolstof' en vergeleken met traditionele bodemverbeteraars. OVAM oordeelt dat er meerwaarde is als middel tegen erosie maar dat anderzijds geen eenduidige conclusie kan getrokken worden over de bodemverbeterende effecten. Het duurt immers lange tijd vooraleer een positief effect van de houtsnippers kan verkregen worden in tegenstelling tot bijvoorbeeld groencompost dat sneller resultaten oplevert maar ook sneller is uitgewerkt in vergelijking met meer ligninehoudende producten. OVAM zal dit verder onderzoeken en bekijken of en hoe er eventueel op basis van de conclusies van het onderzoek randvoorwaarden kunnen opgelegd worden in de grondstofverklaring bij het gebruik van bvb. houtsnippers.

- Boerenbond

Hout is goed voor de bodem om het OS gehalte te doen toenemen (wel opletten voor tijdelijk stikstoftekort). Lignine uit hout geeft langdurig effect in de bodem. Houtsnippers creëren een langduriger effect i.v.m. groencompost dat sneller werkt maar ook sneller uitgewerkt is.

- VLACO

VLACO wil de kortstondige werking van groencompost graag nuanceren.

- ILVO

ILVO concludeert dat zowel compost als houtsnippers zullen bijdragen aan verbetering van de bodems en dat het aan de landbouwsector is om dit verder te onderzoeken.

2. Case 'Gebruik natuurmaaisel als grondstof voor industrie' - Willy Verbeke (Natuurinvest) in dialoog met OVAM & publiek

Case Interreg-project Grasgoed – natuurlijk groen als grondstof: gras als bijproduct van natuurbeheer.

Uitgangspunt: grasproductie is niet de doelstelling van het maaiproces en dus volgens de wetgeving is het afval. Maar de vraag die zich stelt is of het natuurmaaisel toch een grondstofverklaring kan krijgen bij het hieronder toegelichte proces en zo ja, op welk punt in de verwerking.

Op bepaalde tijdstippen wordt het gras gemaaid in kader van natuurontwikkeling. Het gemaaid gras mag volgens de wetgeving maximaal 2 weken op de lokale verzamelplaatsen blijven liggen. Voor de huidige toepassingen binnen Grasgoed wordt het maaisel al na maximaal 1 week ingekuuld om kwaliteitsverlies te vermijden. Dankzij het inkuilen kan een constante stroom worden voorzien richting raffinageproces. (Een mogelijks alternatief dat bekeken wordt door Natuurmonumenten (NI) is het verwerken van het maaisel in balen.) Na het inkuilen volgt een analyse ter bepaling van percentage droge stof. Na zuivering gaat het materiaal naar de raffinage; scheiding tussen sap en vezels. Sap naar vergisting. Vezels voor isolatiemateriaal of papier.

Technisch gezien is zuiveren voor inkuilen mogelijk maar voor de continuïteit in gebruik van de apparatuur wordt dit nu na inkuilen gedaan.

Hierbij enkele vragen uit het publiek:

- Heeft het inkuilen een negatief effect op de kwaliteit van het natuurmaaisel ?

Neen, Inkuilen heeft geen negatieve effecten op eindresultaat ondanks natuurlijke verzuring.

- Wat is kostprijs van materiaal voor industrie?

Businessmodel is in opmaak, maar het zou haalbaar zijn na enkele jaren volgens de verschillende betrokken partners.

- Kunnen vezels gebruik worden voor briketten ?

Gebruik als briketten is wellicht economisch weinig zinvol. Hoger asgehalte, hoger mineralengehalte. Milieutechnisch geen goede optie.

Doel van maaisel bepaalt of het afvalstof is. Natuurmaaisel als veevoeder is geen afvalstof, als het een productiefunctie gekend heeft gekregen. Plek waar het van afkomstig is, is zeer bepalend hoe het verder beschouwd wordt. Maaisel afkomstig van bermen en van natuurbeheer is (tenzij bruikbaar als veevoeder cf. EU feed catalogus) steeds afval. Maar van zodra het aan bepaalde criteria voldoet zoals het gegeven dat er een marktvraag bestaat, kan het via een grondstofverklaring, een grondstof worden. Is het mogelijk dat natuurmaaisel zoals hout uit duurzaam beheerde bossen d'office als grondstof wordt aanzien ? Verschil tussen hout uit bos nooit afval (omwille van multifunctionaliteit en productiefunctie van bossen), gras uit natuurgebied wel. Kan multifunctionaliteit van graslanden geen toekomstige oplossing zijn voor deze problematiek? Deze vraag opent een discussie met voor- en tegenstanders. Argumenten worden aangehaald dat houtproductie deel uitmaakt van het multifunctioneel beheer van bossen terwijl maaisel een restfractie vormt als gevolg van natuurbeheer (verschraling van de bodem).

Reflectie OVAM: (zie ook slide met kritieke criteria voor deze case):

- max. 2 weken stockage om te vermijden dat er een afvalvergunning nodig is. Bovendien is lang laten liggen slecht voor de kwaliteit van het materiaal dat men verder wil verwerken. Voor het inkuilen (centralisering van het materiaal) is er wel een omgevingsvergunning nodig om uitspoeling van percolaat naar de omgeving tegen te gaan.
- Vervoer naar buitenland valt onder wetgeving grensoverschrijdend transport van afvalstoffen. Maaisel kan met bijlage VII document worden overgebracht. Ontvanger moet dan vergund zijn om afvalstoffen te verwerken.
- Grondstofverklaring van OVAM geldt enkel voor Vlaanderen.
- Vergisting van sap moet als product apart bekeken worden.
- Grondstofverklaring kan voor beperkte periode indien pilootprojecten of experimenten opgezet worden. Flexibiliteit wordt toegestaan.
- Bedoeling is na raffinage het statuut te bekomen van halffabricaat. Dan geldt VLAREMA niet meer, maar wel wetgeving rond productnormering (federaal). Ook mestwetgeving moet gevolgd worden.
- Bermmaaisel zou op deze manier ook behandeld kunnen worden, maar zuivering moet versterkt worden en huidige werkwijze is misschien onvoldoende.

3. Case 'Hout uit landschap als grondstof: natuurbeheersplan als een basisvoorwaarde' - Marian Gerard (Provincie Antwerpen) in dialoog met OVAM, ANB & publiek

Case Meerhout – 144 km lijnvormige KLE's en energievraag van scholensite. Onderdeel van PDPO-project 'kempens energiehout'.

Problematiek van versnipperde eigendomssituatie. Het merendeel van de KLE's in Meerhout in van privé/landbouw. Dit vraagt een gestructureerde aanpak.

De houtsnippers worden momenteel nog gebruikt voor energieproductie. Dit is voorlopig nog OK gegeven het feit dat energieproductie onderaan de cascadeladder staat.

Randvoorwaarden:

- duurzame oogst
- geen rooibouw op het landschap

- in rekening brengen van ecologische aspecten
- inpasbaar in duidelijke landschapsvisie

De hamvraag is of het natuurbeheerplan (hier type 2) een geschikt instrument is om te voldoen aan de ecologische randvoorwaarden die OVAM oplegt aan hout om het als grondstof te bestempelen.

Reactie ANB:

- Gevoel dat concept natuurbeheerplan gebruikt wordt om problematiek van afval te regelen. Instrument Code Goede Natuurpraktijk kan ook gebruikt worden indien het instrument van NBP als te zwaar wordt aanzien voor de vooropgestelde doelstellingen en of de diverse eigenaars/beheerders. Vergunningen zijn niet altijd nodig, zeker niet wanneer de code goede natuurpraktijk gebruikt wordt. Ziet OVAM dit ook zo?

Reactie OVAM:

- natuurbeheerplan lijkt ons een goed instrument om op verder te bouwen, doelstelling is duurzaam beheer van houtkant. OVAM wil meezoeken naar de common sense hoe duurzaam beheer van houtkanten moet aangetoond worden. Natuurbeheerplan heeft ook voordeel om visie op de beheer van KLE's te bekomen zoals bestrijden Am. Vogelkers. Maar moet dit via zo'n strakke procedure verlopen. Overleg tussen OVAM, ANB en provincie is in concrete geval nodig.

Kan er geen eenvoudigere procedure gevonden worden dan via de loodzware procedure van een natuurbeheerplan? Is zeer moeilijk uitlegbaar aan lokale betrokkenen en leken. Vraag naar eenvoudig verhaal. → Uitgangspunt was lokaal geproduceerde biomassa die voortkomt uit duurzame beheerde houtkanten. Natuurbeheerplan leek dan beste optie om dit vast te leggen in een kader. Tegelijkertijd is duidelijk verhaal of filosofie nodig om aan de bevolking uit te leggen dat dit niet direct veel oplevert, eerder veel kost, maar wel noodzakelijk is voor een dynamiek in het landschap en duurzame toekomst.

(Financiële) ondersteuning door de overheid (ANB) is zeker nodig.

4. Case 'Composteren van bedrijfseigen/bedrijfsvreemde reststromen uit het landschap' - Jan Geuns (De Winning vzw) in dialoog met OVAM & publiek

De Winning beschikt over een 40-tal dubbeldoelkoeien en heeft 100 ha grond ter beschikking. Ze wensen het C/N gehalte van deze gronden te optimaliseren dmv eigen boerderijcompost. Hiervoor is recent een compostkeerder aangekocht. De vraag stelt zich of ook materiaal van derden kan gebruikt worden voor compostproductie.

Wat als we het groenafval van onze groendiensten gaan composteren, alsook biomassa van natuur en bos om tot een beter C/N van de bodems te komen?

Reactie OVAM:

- boerderijcompostering is volledig geregeld in de milieuwetgeving, rubriek 19, als input afkomstig is van eigen percelen en compost teruggaat naar eigen percelen.
- Voor stromen van anderen moeten afvalvergunning en voor de compost een keuringsattest van een gecertificeerde instantie bekomen worden. Zelfde als het product naar anderen gevoerd wordt.
- Ook manier van composteren bij boerderijcomposteren is belangrijk. Kwaliteit van eindproduct moet ook gegarandeerd worden.
- Toepassing Mestdecreet speelt hierin ook grote rol.

Natuurpunt en lokale boeren zijn vragende partij om beter te kunnen samenwerken rond boerderijcomposteren. Ze vragen een minder rigide regelgeving en flexibelere exploitatievoorwaarden. Boerderijcompostering is als prioritaire maatregel opgenomen in het Vlaamse klimaatplan. OVAM, VLM en Dept LV zijn hierover in overleg. Pilootprojecten worden voorzien om te onderzoeken dat de CO₂- baten voldoende zijn, financiële middelen worden gezocht.

5. Case 'Japanse duizendknoop: van invasief naar decoratief!' - Natalie Devriendt (Pro Natura vzw) in dialoog met OVAM & publiek

Er wordt onderzoek gedaan naar materiaaltoepassingen met allerhande reststromen (maaisels, klimop, Japanse duizendknoop, ...). De focus ligt op niet-houtige gewassen. Japanse Duizendknoop is een exoot die moeilijk te bestrijden is. Maar het kiemvrije materiaal kan gebruikt worden als substraat om mycelium op te laten groeien in mallen. Dit mycelium wordt dan afgebakken om tot een eindproduct te komen. Een voorbeeld: asurne.

Statuut geogste Japanse duizendknoop?

Reactie OVAM:

- Aangezien Renewi een partner is in het project en beschikt over een afvalvergunning kan het aangewezen zijn om de verschillende stappen in het productieproces op de site van Renewi te doen. Reactie Pro Natura: Probleem hierbij is plaatsgebrek.
- Biomassahubs voor afvalstoffen is goede optie om deze producten bij mekaar te krijgen en logistiek beter te organiseren.
- Het is een gerichte oogst en homogene stroom. Dit opent perspectieven.
- Grondstofverklaring wordt afgeleverd voor zeer specifiek product, in principe niet voor halffabricaat.

Belangrijk aandachtspunt: Testen of het na behandeling in autoklaaf nog kiemkracht heeft. Want kans op verspreiding Japanse Duizendknoop is zeer groot en versnipperen kan het risico nog verhogen.

6. Stellingen

Aan de hand van een drietal stellingen werd gepolst naar de impact van de workshop bij de 60 deelnemers:

'Ik begrijp, na deze voormiddag, de redenering die de afvalwetgeving volgt beter.'

Antwoorden: ½ van de deelnemers "ja", ½ van de deelnemers "een beetje" en 2-tal: nee

'Ik heb antwoorden op mijn vragen gevonden.'

Antwoorden: meerderheid 'gedeeltelijk'

'Ik heb nieuwe ideeën om mee aan de slag te gaan.'

Antwoorden: ½ van de deelnemers "ja", ½ van de deelnemers "vage ideeën"

Hieruit blijkt dat de workshop zeker zijn nut heeft bewezen zowel op vlak van informatieverspreiding, verduidelijking als inspiratiebron.

7. Algemene Conclusies

- Voorstelling van 4 diverse en interessante cases op basis van biomassastromen uit het landschap waarbij de wetgeving rond materialen, milieu en natuur mogelijks een impact

heeft. De uitdaging lag in het zoeken naar een pragmatische toepassing van een aantal wetgevende aspecten met nadruk op het instrument grondstofverklaring. Een grondstofverklaring kan voor een beperkte periode worden toegestaan indien pilootprojecten of experimenten opgezet worden. Flexibiliteit wordt toegestaan.

- Beter begrip van afvalwetgeving, maar vaststelling dat natuurmaaisel en houtige biomassa verschillend benaderd worden. Hout, als product afkomstig van multifunctioneel bosbeheer, wordt als grondstof beschouwd terwijl natuurmaaisel, een 'bijproduct' van natuurbeheer, indien niet als veevoeder kan beschouwd worden, a priori een afvalstof is. Niet iedereen kan zich hierin vinden. Er blijkt een sterke vraag te zijn vanuit de praktijk om dit te herbekijken.
- Vaststelling dat het natuurbeheerplan als een relatief zwaar instrument wordt beschouwd om te voldoen aan de voorwaarden van een ecologisch beheer. Hiervoor is Code Goede Natuurpraktijk mogelijk een alternatief. Deze problematiek moet verder opgenomen worden door o.a. de OVAM en ANB. Anderzijds biedt het natuurbeheerplan wel mogelijkheden op vlak van subsidies, vrijstelling erfbelasting en schenkbelasting en administratieve vereenvoudiging aangezien minder vergunningen en ontheffingen moeten aangevraagd worden.
- Nood aan verder onderzoek ivm effect houtsnippers als bodemverbeteraar.
- Uitgestoken hand van OVAM ! Iedereen die een case wil bespreken m.b.t. grondstofverklaring, kan hiervoor een afspraak maken bij de OVAM. Dit wordt geapprecieerd, maar enkele deelnemers geven ook aan dat omdat dit voor elk project apart moet gebeuren ook heel tijdsintensief is.

Extra vragen/suggesties (geschreven op de papieren aan de muur):

Voorstel : ontwikkelen van een ecolabel voor beheer van KLE (cf. FSC-label)

Bezorgdheid: Hopelijk gaat het beleid niet strenger zijn voor boerderijcompostering dan voor mestverwerkers. Voor mestverwerkers is er weinig/geen controle op de uitstoot van nutriënten (gasvorming) en is er geen globaal (want verdeeld over verschillende instanties) zicht op instroom van nutriënten.